

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**Чуждозиково
обучение**

Научно-методическо списание
• Година XXIX, 2012 • Класик 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

41

12 – 18 ОКТОМВРИ 2017 Г.

Практическа приложимост на техники за работа в I – IV клас

*Откъс от „Развитие на емоционална
интелигентност в началното училище чрез
средства на изкуството*

Пенка Марчева

Великотърновски университет
„Св. св. Кирил и Методий“
Педагогически колеж – Плевен

Въведение

Личностната и социалната реализация на всеки човек се определя от развитието на етични норми на поведение и умения, които се изграждат в начална училищна възраст. В съвременното общество все по-често се налага да доказваме своите качества. Постигането на желан успех предполага не само познавателен потенциал, но и развити социални, комуникативни и адаптивни умения. Комплексен израз на тези умения е емоционалната интелигентност.

Цел и задачи на публикацията

Целта на настоящата публикация е: да се прочути научната литература, свързана с емоционалната интелигентност, и да се предложат техники за ефективна педагогическа дейност в тази посока чрез използване средствата на изкуството.

Поставената цел предполага формулирането на следните *задачи*.

1. Да се направи теоретичен обзор на научната литература по поставения въпрос.

2. Да се представят техники за педагогическо взаимодействие, чрез които може да се развива емоционалната интелигентност на децата в начална училищна възраст чрез средствата на изкуството.

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.org

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 6/2017:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Ролята на конструктивистката образователна среда при измерването на величини от децата в подготовителните предучилищни групи / *Даринка Гълъбова, Йорданка Илиева*

Развитие на емоционална интелигентност в началното училище чрез средства на изкуството / *Пенка Марчева*

Самоконтролът на хранителното поведение при подрастващи в периода на ранното юношество (12 – 14-годишни) / *Нина Герджикова*

Компетентностно базирана програма за формиране на здравословен стил на живот на учениците от началното училище / *Светлана Ангелова*

ОБУЧЕНИЕ ПО РЕЛИГИЯ

Ценностите според познавателната активност на учениците / *Борислав Богданов*

ПАМЕТТА НА ПОТОМЦИТЕ

Дирята на възрожденците енциклопедисти от Сливенско в българския обществен живот, родната и европейската наука на XIX век / *Иванка Денева*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Използване на интерактивни техники в обучението по български език в I – IV клас / *Искра Добрева*

Използване на стратегии за развитие на критическото мислене чрез четене и писане в часовете по български език, литература и развитие на комуникативно-речевите умения в начален етап / *Мариета Нанчева*

ГОДИШНИНА

Психолог – специалист по тренингите (Д-р на педагогическите науки проф. Стойко Иванов навърши 60 години) / *Любен Десев*

НАПИСАНОТО ОСТАВА. ПИШИ ПРАВИЛНО

Теоретични аспекти на проблема

Понятието емоционална интелигентност включва умения, които човек прилага в живота си, за да бъде успешно реализиран. Според Д. Голман това е комплексна способност, която предполага „да мотивираш себе си, да проявяваш постоянство в трудни моменти, да контролираш импулсите и да отлагаш възнаграждението за усилията си, да регулираш настроенията си и да не позволяваш на тревогата да пречи на мисленето, да проявяваш съпричастност и да живееш с надежда“ (Голман, 2002).

В този аспект е и теорията на американския психолог Н. Gardner за множествените интелигентности, развита в книгата му “Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences”. В нея авторът представя нов възглед за същността на интелигентността, който е диаметрално противоположен на доминиращата почти век идея за хомогенността и универсалността на тази човешка способност, реализираща се на основата на качествата и свойствата на мисловните процеси, насочени към разсъждения, решаване на проблеми, разбиране на абстрактното. Според Н. Gardner комплексната същност на личностната интелигентност е нейна отличителна черта. В първоначалния модел от седем интелигентности той включва и **интраперсонална и интерперсонална** интелигентност (Gardner, 2011).

Интраперсоналната интелигентност се проявява в уменията човек да се вглежда в себе си, да притежава ефективен модел, включващ собствените му емоции, отношения, надежди и страхове. Много важна е способността на личността да използва тази информация в своя опит.

Интерперсоналната интелигентност предполага проява на способността да се разбира другият, неговите намерения, мотивация и желания. Тя е особено важна в изграждането и осъществяването на ефективно сътрудничество с хората, които ни заобикалят. Уменията в тази област допринасят за социализацията на малкия ученик, за неговото положително развитие в рамките на училищната общност и за емоционалното му благополучие в нея.

В дефинирането на понятието емоционална интелигентност М. Гитуну се позовава на следните взаимосвързани аспекти:

- *опознаване (прочит) на собствените и чуждите емоции;*
- *равновесие (управление) на емоциите;*
- *самотивация;*
- *улавяне на чуждите емоции (емпатия);*
- *контрол (овладяване) на междуличностните отношения* (Gituni, 2003).

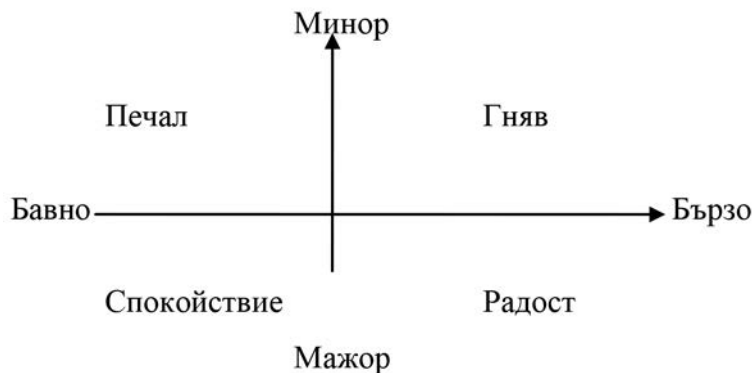
Разгледаните научни възгледи за понятието емоционална интелигентност съдържат няколко общи характеристики на тази комплексна способност, които са обект на проучване в публикацията. Без претенции за предлагане на собствен модел, в обобщен вид те могат да бъдат представени по следния начин:

- разчитане на собствени и чужди емоции;
- саморегулация на емоционални прояви;
- съпреживяване (емпатия) по отношение преживяванията и емоциите на околните.

Проблемът за взаимодействието между емоционалната сфера на личността и отражението ѝ в изкуството, конкретно музикалното, отдавна е на дневен ред пред музиколозите.

Музикалната емоция, респективно художествената, се определя от В. Холопова като „процес, резултат, образ и опит от музикално, в това число и художествено преживяване на личността“ (Нолорова, 2009). Според авторката „музиката изразява човешките чувства и въздействия върху тях, претворява ги в специфични емоции от художествен порядък и създава такива, които са присъщи и на другите изкуства...“ (Нолорова, 2009). Научните възгледи на В. Холопова са красноречиво доказателство към твърдението, че изкуството е едно от най-достъпните и ефективни средства за развитие на човешката емоционалност.

Интерес представляват и научните търсения и експерименталните наблюдения на В. Петрушин. За да открие закономерности в кодирането на емоции в музиката, той наблюдава в различни творби съществени, инвариантни признаци, които изразяват сходни емоционални състояния. На основата на тези признаци се определя характерът на музикалната творба чрез абстрахиране от други по-малко съществени признаци. За извеждане на най-съществените параметри, отразяващи емоциите в музиката, петима музиканти експерти групират четиридесет произведения въз основа на четири основни емоционални състояния (модалности), пресъздадени в тях. Това са „гняв“, „радост“, „печал“, „спокойствие“. Анализите, произтичащи от тези наблюдения, водят до извода, че произведенията, съотнесими към една или друга модалност, са сходни по темпо и лаг. В. Петрушин подчертава, че кодиране на музикални емоции, както и съотнасянето на музикални творби към тях, може да се онагледят с помощта на следната координатна система, в която е отразено взаимодействието „емоционални състояния – лаг – темпо“ (Petrushin, 1987).

Фигура 1

Наблюденията от експеримента на В. Петрушин създават възможност за извеждане на извода, че принципът на моделиране на емоционалното послание в музикалната творба отразява някои обективни връзки между емоции и изразяването им чрез музика. Ключова роля е отредена на взаимодействието темпо – лаг. На тази основа са изведени четири модалности, подкрепени със съответни определения и музикален

материал, онагледени в таблицата, които могат да бъдат полезни в педагогическата дейност по отношение на развитие на емоционални умения у малките ученици.

Таблица 1. Основни емоционални състояния, пресъздавани в музиката, според В. Петрушин

Основни музикални параметри (темпо – лад)	Основно настроение	Музикологически определения	Музикални произведения
Бавна – мажорна	Спокойствие	лирична, мека, съзерцателна, елегична, напевна	Шопен – ноктурно фа-мажор и етюд ми-мажор (въстъпления); Шуберт – „Аве Мария“; Сен-Санс – „Лебед“
Бавна – минорна	Печал	сумрачна, трагична, мрачна, скръбна, унила	Чайковски – симфония №5 – въстъпление, и симфония №6 – финал; Григ – „Смърт“; Шопен – прелюд до-минор и марш из соната в си-бемол минор
Бърза – минорна	Гняв	драматична, развълнувана, тревожна, гневна, отчаяна	Шопен – скерцо № 1, етюд №12, оп. 10; Скрябин – етюд №12 (съч. 8); Чайковски – симфония №6 първа част – разработка; Бетховен – финали на соната №14 и 23; Шуман – „Порив“
Бърза – мажорна	Радост	празнична, тържествена, ликуваща, бодра, весела, радостна	Шостакович – Празнична увертюра; Лист – финал на рапсодия №6 и рапсодия №12; Моцарт – „Малка нощна музика“ – серенада за струнен оркестър – финал; Глинка – увертюра из операта „Руслан и Людмила“; Бетховен – финал на симфония №5 и симфония №9

Представянето на различни научни тези и наблюдения в настоящата публикация дава основание да се постави акцент върху извода, че музикалното изкуство създава достатъчно възможности за развитие на емоционалната интелигентност на личността. Периодът на начална училищна възраст е онзи отрязък от човешкия живот, в който интензивно може да се работи върху тези аспекти.

Какво на практика се случва?

Ангажирани в своето ежедневие, родителите все по-малко намират време за емоционално общуване с децата си. Те (децата), от своя страна, често стават свидетели на агресивни поведенчески модели, лишени от разбиране, съпричастност и съпреживяване към околните, наблюдават неуменията на възрастните за адекватна експресия на собствени емоции.

За съжаление, улесени в покриване на гържавни образователни стандарти (ДОС), учителите също нямат време за развитие на емоционалните умения и саморегулацията на малките ученици. Този аспект остава встрани от тяхната работа и е изцяло свързан с мотивацията, намирането на време, в което вместо да се решават тестове, да се работи в тази насока. За да се осъществят подобна дейност, е необходимо самият учител да бъде подготвен. От тук следва, че от съществено значение е и подготовката на учителите – настоящи и бъдещи (Marcheva, 2014).

В този случай пред тях стои въпросът: Как да се работи за развитието на емоционални умения у малките ученици?

Възможности в тази насока биха могли да се реализират чрез средствата на изкуството. Наблюденията показват, че предметите от т. нар. „естетически цикъл“ често се пренебрегват. Известно е, че тези часове се използват от някои колеги за довършване на работата по задължителната подготовка (ЗП) на малките ученици.

Налице е друга констатация: например в новата учебна програма по музика за I клас е подчертано, че „познавателните и развиващите дейности се съчетават органично с емоционалното отношение към музиката и разкриват широки възможности за интеграция с други изкуства и извънхудожествени сфери“. В учебната програма за II клас е заложена възможност за развитие на емоционалния спектър на малкия ученик: „Чрез слушане, оценяване и разбиране на музиката децата са в състояние да изследват своите собствени емоции...“. В учебните програми за III и IV клас, които към този момент са в етап на обсъждане, тази обща насока не присъства, но стъпвайки на основни педагогически принципи за последователност и приемственост, тя би могла да бъде развивана, стига да се предоставени възможности за това в съдържанието на учебниците. Независимо че творбите в учебното съдържание са подбрани по исторически, тематичен или жанров принцип, педагогическата дейност, свързана с определяне на емоционалното им съдържание – настроението им, започва още в ДГ. Този аспект създава предпоставки за формиране на ценностната система на малкия ученик чрез осмисляне и съпреживяване на емоционалното послание, носено от художествената творба. Така се създават възможности за развитие на емоционалните му умения.

Практико-приложни аспекти на проблема

В тази част на публикацията е представен технологичен вариант за развитие на емоционалната интелигентност на малкия ученик чрез „Карти за емоционално развитие чрез изкуство“ (Marcheva, 2015).

Това е авторско учебно помагало, представляващо комплект от карти, които могат да се използват за развитие на личностен емоционален спектър чрез изкуство както на деца в норма, така и със СОП и други нарушения в развитието, във възрастови граници между 4 и 11 – 12 години. Акцентът при работата с него е върху развитие на емоционална интелигентност в условията на възпитание чрез изкуство.

Картите съдържат изображения на петнадесет емоционални състояния, които могат да се съотнасят към художественото послание на музикални творби, произведения на изобразителното изкуство, литературата, фотографията и др. видове изкуство.

Фигура 2

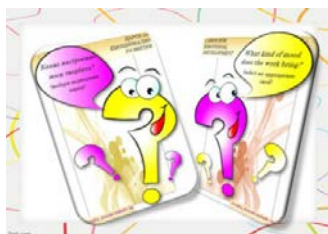
Фигура 3

Тези емоционални състояния притежават еквиваленти в т.нар. художествени емоции (Холопова, Петрушин, Медушевский и др.). Определенията на състоянията не са случайни. Те са подбрани от такива, които присъстват в изкуствоведската литература (таблица 1).

Целта на използването им е разчитане на емоционално послание в художествен процес и съотнасяне към собствени състояния, преживявания и отношения. Дейността е насочена към обогатяване на емоционалния спектър на малкия ученик. Преценката за начина на използване е изцяло в ръцете на учителя предвид индивидуалните особености. При работа с деца в норма освен изображенията се използват названията на емоционалните състояния в картите. Те са на български и английски език, защото освен развитие на емоционалната интелигентност като допълнителна педагогическа цел може да се постави обогатяване на лексикалния запас на двата езика за създаване на „емоционален речник“ у малкия ученик. При работа с деца със специални образователни потребности (СОП) се използват само изображенията.

На гърба на всяка от картите има и допълнителни определения, които „до-обрисуват“ съответното състояние, но не всички са негови синоними, тъй като се очаква и откриване и обогатяване на емоционалния спектър чрез нюанси.

Към комплекта са включени и осем карти, които са в помощ на учителя. Те съдържат въпроси, свързани с разчитане и изразяване на собствени чувства, както и емоции към хора от обкръжението на детето, на основата на произведение на изкуството. Съдържанието на тези карти реално представлява опорите, по които е добре да премине педагогическото взаимодействие между дете и учител.

Фигура 4

Художественият материал е по избор на педагога. Предложеният комплект е практически приложим за всяко произведение, включено в образователното съдържание както за детска градина и подготвителна група, така и за начален етап на обучение. Използването на това учебно помагало е възможно и самостоятелно без приложение на художествен материал. То може да се ползва за родители и деца, учители и психолози за игра, обучение и диагностика.

Педагогически техники за работа с „Кarti за емоционално развитие чрез изкуство“

Педагогическите техники, които са представени в тази част на публикацията, са структурирани в следния модел:

- ситуация;
- методи;
- организация;
- описание.

Те са предназначени за работа по отношение на едни от първите емоционални умения, необходими на съвременния човек – разпознаване, назоваване и разчитане на емоции. Добре е тяхното развитие да се започне още в ранна детска възраст.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 6

Философското влияние на Шопенхауер върху Гастон Башлар

Откъс от „Воля за самота“

Жан Либи

Интелектуалната и философска „среща“ между Артур Шопенхауер и Гастон Башлар е забележително събитие – едновременно необичайно и отричано. За мен то е повече от интелектуална среща, в него виждам доближаването на две философски галактики и гаже (малко преувеличавам) един епизод от френско-немските отношения, които са неспокойни, но въпреки това вълнуващи. До известна степен тази интелектуална „среща“ е малко позната, но скоро ситуацията ще се промени. Мисля също, че съзнателно или не, Башлар се стреми да прикрие своето собствено възхищение от Шопенхауер. Сега искам да обърна внимание именно на историята и на произхода на това възхищение.

Няма да мога да избягам от субективността и личните пристрастия. За мен възгледите на Шопенхауер са основни. Те са началната точка на една изумително продуктивна творческа ос: Ницше, Фройд, Бергсон, без да говорим за влиянието им върху някои велики писатели като Пруст. Смятам, че възгледите му са основни, защото са неопровержими. Разгръщайки пред нас и в нас вездесъщността на „Wille zum Leben“, премахвайки дефинитивно всяка принадлежност на „волята за живот“ към принципа за каузалността и още повече към закона за достатъчното основание, Шопенхауер извършва изключително силно редуциране, което освобождава извън него всяка възможност да запази смисъла. Волята за живот е изцяло вечна, необяснима, неразбираема, едновременно е основа на самата себе си и край, лишен от финалност. Според Шопенхауер волята за живот е змията Уроборос.

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Георги Апостолов
E-mail: apstlv@swu.bg

Редактори

Д-р Атанаска Чолакова
0889 22 20 42

Николай Кънчев
0888 81 56 45
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: philosophy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Философия“, кн. 3/2017:

ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА

Стъпки по пътя към Гастон
Башлар / *Поля Търколева*

Башлар и неговите вълшеб-
ства / *Жан Либи*

Воля за самота / *Жан Либи*

СЪВРЕМЕННА ФИЛОСОФИЯ

Social Indeterminacy and
Quine's Indeterminacy Thesis /
Samal H. R. Manee

ФИЛОСОФСКА АНТРОПОЛОГИЯ

Имануел Кант – между философската и педагогическата антропология / *Нина Герджи-кова*

ФЕНОМЕНОЛОГИЯ

Феномен и схема. Подстъпи към една възможна критическа феноменология / *Кристиян Енчев*

Проблемът за пасивната синтеза у Хусерл / *Майя Георгиева*

Интенционалност и съзнание: опит за разбулване на мистичното преживяване като ординарно неинтенционално съзнание / *Петър Димков*

Сетивен и свръхсетивен свят в Хегеловата концепция за съзнанието / *Иво Минков*

ПСИХОЛОГИЯ

Съвременният човек през погледа на Ерих Фром / *Стоил Мавродиев*

Лишаването от свобода в границите и отвъд границите на съзнанието / *Емил Маджаров*

Общият отменък на възгледите на Башлар е съвсем различен. Той не е много систематичен. Първоначално теоретизира модерната наука, а после се занимава с това да освободи статута на образа и да възвеличи поетичната връзка на човека със света. На пръв прочит философията му би могла да изглежда еквивалентна на определен вид евдемонология, т.е. на практическа философия на щастието. Най-накрая портретите или профилите на двамата философи са твърде различни: Шопенхауер прилича на хищна птица, а Башлар има телосложението на Маркс, допълнено от Жул Верн. Ще добавя, че всички, които са му били близки, са подчертавали неговата любезност и приветливост.

Извинете ме, че се повтарям, но смятам, че в срещата между Шопенхауер и Башлар има нещо грандиозно и парадоксално. Идеята, че би могло да съществува известно „влияние“ на единия върху другия, ми гоиде наум поради две твърдения: 1) Башлар често използва формули, които имитират първата фраза на „Светът като воля и представа“: „Светът е моя представа“ („Светът е мое желание“; „Светът е моето предизвикателство“ и т.н.). 2) Много текстове на Башлар са пропити с изрази на меланхолично страдание, със свенливо отношение, връщащо се към идеята за смъртта. При Башлар съществува „песимизъм“, който несъмнено не е същият като този на Шопенхауер и който, от друга страна, по някакъв начин е прикрит в творчеството му чрез особен тонус и чрез употребата на речник, който може лесно да ни заблуди. 3) Името на Шопенхауер е цитирано около 40 пъти в произведенията на Башлар, дори повече, ако броим имплицитните референции. Тръгвайки оттук, у мен се зароди една индуктивна хипотеза: дали Башлар е бил повлиян от Шопенхауер, по какъв начин и до каква степен? Доста години по-късно успях да се убедя в това чрез статията на Башлар „Фрагменти от дневника на човека“ (публикувана със закъснение), а след това и от свидетелствата на самия Башлар.

За да изследваме коректно въпроса, който ни интересува днес, трябва да припомним, че във философията на Башлар съществува диахрония, която се развива еволюционно. Това е важен момент, който много често е пренебрегван. От 1928 до 1938 година той публикува основно произведения по епистемология, посветени на съвременната физика и химия (към тях се добавят две леко маргинални произведения, в които е засегнат въпросът за времето). През 1938 година се случва истински епистемологичен разрыв, който възниква с „Психоанализа на огъня“: от препятствие образът се превръща в център на очарование и мечтане. От този момент нататък Башлар следва втори път, първоначално паралелен на първия, а после напълно независим.

По неочакван начин името на Шопенхауер се появява за първи път в „*Индукивната стойност на релативността*“ – произведение от 1929 г., което днес не може да се намери, тъй като гръцерята на Башлар, изглежда, не е искала да го преиздаде. Шопенхауер е цитиран в един доста неясен пасаж относно употребата на закона за достатъчното основание. В „*Диалектика на траенето*“ Башлар съпоставя волята за живот на Шопенхауер с жизнения устрем на Бергсон. Съпоставяне, което не означава идентификация! Мислещото същество е вътрешно развълнувано от нервно притеснение, което няма нужда от причини, за да вилнее у него. След този пасаж Башлар се плъзга към нощната мисъл към предчувствието за смъртта. Друг забележителен параграф откриваме във „*Формиране на научния дух*“, където Башлар признава своето възхищение от „големите метафизични интуиции“ на Шеллинг и Шопенхауер. Той цени немския философ, тъй като последният е знаел как да разкрие порива на волята за живот чрез думи, свързани с растителността, с метафори за растения. „Ако искахме систематично да изучим този образ, облагодетелстван от ставането, бихме видели по-добре правилната перспектива на една изцяло анимистична и вегетална философия, каквато ни изглежда, че е тази на Шопенхауер. Тук сме изправени пред много важна съпоставка. Шопенхауер е отдал особена важност на вегеталната физиология, която ни разкрива „Волята“ в цялата ѝ бавност, упоритост и доминантност. Например той пише: „Любопитно е да се види с каква настойчивост растителният свят в частност ни подтиква и така да се каже ни принуждава да го съзерцаваме“ (Schopenhauer, 1966). Башлар също е посветил много страници на това, което нарича нашия дълбок вегетализъм.

През известното десетилетие от 1938 до 1948 г. позоваванията на Шопенхауер се умножават. Тогава Башлар публикува книгите си относно четирите елемента. Ако направим кратко обобщение на позоваванията на Шопенхауер, можем да ги резюмираме така: 1) Башлар настоява за различаване между воля и представа; 2) отбелязва по различен начин наличието на движеща енергия в сърцевината на волята; 3) накрая, той изучава освобождаващото измерение на естетическото съзерцание и говори за воля на красотата, за философски „панкализъм“. Разбира се, това свидетелства за влияние от Шопенхауер, но не и за приемственост, още по-малко за безрезервно следване. Подходът на Башлар към материята разкрива неоспорима оригиналност: съществена разлика е любовта на Башлар към материята, и по-точно към мечтаната материя. Това не пречи темата на Шопенхауер относно нищото да е налична при Башлар, и никога не трябва да губим от поглед този факт, ако искаме да уловим адекватно дълбокото философско намерение на философа. В това отношение, прочитът на страниците за Емпедокъл във фрагментите, публикувани посмъртно в „*Поетика на Огъня*“, представляват повече от индикация – те са истинско признание.

Любопитно е, че позоваванията на Шопенхауер намаляват в следните произведения: „*Поетика на пространството*“, „*Поетика на мечтанието*“, „*Пламъкът на свещта*“. Това показателно ли е? Бихме ли могли да говорим за отдръпване от Шопенхауер? (Може би, ще бъде заместен от Ницше, който не ни отдалечава от нашата тема.) Последните произведения ни разкриват един Башлар, който ограничава връзките си със света. Да се обмисля светът, е желание, задача, мечтание, а Шопенхауер се опитва да отвърже връзките ни със света, което би означавало отклоняване от пътя. Следователно „Смъртта трябва да бъде считана, без никакво съмнение, за истинската цел на живота: когато тя се случи, установяваме, че цялата продължителност на живота е била само подготовка и увод към нея“ (Schopenhauer, 1966). Все пак подобна гледна точка остава под въпрос: можехме да кажем обратното, че философията на Шопенхауер е покана за парадоксален евдемонизъм чрез премахването на волята, т.е. на страданието. Според мен, освен че Башлар и Шопенхауер се противопоставят радикално по този въпрос, те се конфронтират и по отношение на непреодолимата връзка между стремежа към живот и стремежа към смъртта: този възел е пинеалната жлеза на метафизичното състояние на човека. Във всеки случай при Башлар, както и при Шопенхауер, съзерцание и естетика са ключовите думи относно песимистичната мъдрост.

Скептиците ще ми възразят: сигурен ли сте, че не си измисляте латентното присъствие на Шопенхауер в творчеството на Башлар? Не става ли дума за привлекателно, но съмнително и самоволно сравнение?

Моят отговор е „Не“.

Около 1952 г. Башлар пише госта странен и личен текст. Той ще бъде публикуван отново в „Правото да се мечтае“ под заглавие „Фрагменти от дневника на човека“. Гениален текст, ако трябва да съм искрен. Той е „мечтателно размишление, което образува света, изследвайки основно впечатленията за самота на мечтателя, съмненията на нощната душа и космичната прелест на нощта“. Философът ситуира експлицитно това размишление в началото на есента, в началото на нощта. Началото ни се представя като повторение, като подражание на първото „Метафизично разсъждение“ на Декарт. Обаче тонът ще се смени госта бързо. Декарт подчинява съмнението на хиперболичен експеримент, накратко на методично отстраняване, а Башлар, напротив, оставя съмнението да го завладее, да му се насити и да го възвиси в паметта си. Нощта е пронизана от светли излъчвания и от аромата на растенията – „днешната луна има светлината на едно време“(!). Тук той помита цялото конвенционално пустословие на философския жаргон и развива мечтанието си около нощта, самотата и смъртта. Ето защо текстът става много впечатляващ. Обръщайки се към самия себе си, но същевременно и към всяко alter ego, той пише:

„Ти вярваше, че мечтаеш и ти си спомняш (...) Самотата е твоето траене. Твоята самота е твоята смърт, същата, която трае в живота ти, под живота ти. Тогава е философ или стоик. И отново започва твоето съзерцание, казвайки както твоят учител по моя Шопенхауеров начин: *Нощта е моята самота, нощта е моята воля за самота*. Тя също е представа и воля, моята нощна воля“ (Bachelard, 1970).

В стилстичен план е учудващо, че Башлар използва (умишлено или не) определен вид хитрина при писането. Той се обръща към себе си във второ лице, единствено число – Твоето съзерцание, Твоят учител. После без преход се връща към първо лице – Моя Шопенхауеров начин. От този параграф произлиза следното имплицитно следствие: че учителят на Башлар е наистина и със сигурност Шопенхауер. Това не пречи този пасаж да е странен и да сме изправени пред реторична хитрост. Всичко се случва така, сякаш Башлар ни прави тихо признание и ни споделя някаква тайна. Впрочем някои читатели не разбират енигматичното измерение на пасажа. Според мен Башлар прави езотерично разкритие и го включва в един от най-оригиналните, най-концентрирани и най-меланхолични текстове, които някога е писал.

В подобно разкритие има нещо почти езотерично. Защо? Мисълта на Шопенхауер е прекалено радикално изчистена, за да може да бъде поверена на някого, който не е бил подготвен предварително. Тук съм много близо до моето заключение: Башлар никога не е отстъпвал напълно пред сирените на песимизма, макар че изпитва към тях неоспоримо привличане. Мисля също, че Шопенхауер е философ еретик във френската академична среда и във френската традиция. Вие познавате новелата на Мопасан за смъртта на Шопенхауер. Образът обитава колективното въображение. Още повече че философската традиция във Франция е напълно отдадена, от една страна, на практичната философия на Кант (нещо, което не се е харесвало на Шопенхауер) и от друга страна, на марксистката линия на философията на Хегел (нещо, което би накарало Шопенхауер да подскочи). С други думи, Башлар, който вече заема маргинална позиция във френския университет, прикрива своята преданост към големия песимист от Франкфурт.

Тук биха могли да се кажат и разискват много неща. През ноември 1940 г. Башлар е бил назначен в Сорбоната. По това време Париж е бил под немска окупация. Един студент го пита какъв курс ще направи в началото на академичната година и Башлар му отговаря, че ще се занимава с Шопенхауер. Неговият събеседник остава малко смутен, затова Башлар буквално му казва: „Да, но този Шопенхауер не е техният“. Намекът е, че той не е немец, а е универсален мислител. Някои от

хората от обкръжаващата среда на Башлар, доброволно или не, са заличили тази преданост към Шопенхауер. Спомням си телефонен разговор със Сюзан Башлар, в който тя отрече, че Башлар се е интересувал от Шопенхауер. Обаче Франсоа Дагон не ми го беше потвърдил в едно писмо. Също и професори като Фернан Тюрло, който набожно беше запазил лекциите от курс на Башлар върху Шопенхауер, проведен в Дижон през 1938 г.

За да приключим с истински финален букет, ще сподея, че след като завърших работата си върху Башлар и Шопенхауер, получих НЕОПРОВЕРЖИМОТО доказателство за силната връзка между Гастон и Артур. Кръщелникът на Башлар, който се казва Жан-Клод Фийу, насочи вниманието ми към документ, отпечатан в *Списание на пощата и телекомуникациите* през 1961 г. След като години наред следвах трудна и рискована линия на анализ, за мен беше щастие и успокоение да прочета диалога, който следва. Професор Андре Дез го пита дали е бил голям читател на Шопенхауер и Башлар отговаря:

„О, Шопенхауер! Когато бях в Дижон, той беше един от авторите, които обичах да изследвам. Накрая прочетох „всичко“ от Шопенхауер. Това е автор, който обичах да изучавам заради лисанса, той би могъл да ми послужи за четирите сертификата. Аз направих и правя много дипломни работи върху Шопенхауер“.

Малко по-нататък нашият философ обяснява, че е обединил голямо количество бележки върху Шопенхауер, дори е смятал да състави книга от тях, но е бил назначен в Сорбоната в катедра „История на науките“ и тази функция го е задължила да отложи своето първоначално намерение. Параграфът може да означава също, че философията на науката може би не е била основната за Башлар, който след 1953 г. не публикува епистемологични произведения. Последните му години са посветени на метафизиката на къщата, на мечтанието, на самотата. Самият Шопенхауер е написал метафизика на смъртта. Двамата са деликатно свързани.

За мен „срещата“ между Башлар и Шопенхауер е едно от тези значителни събития, които предизвикват разума и го вълнуват непрекъснато. Трябва да се пазим от всеки измамлив догматизъм. Без съмнение Башлар не е ученик на Шопенхауер, както Шопенхауер не е такъв на Кант. Това не пречи старият меланхолик от Франкфурт да е бил за философа от Бар-сюр-Об от първостепенна важност (смятам, че тук го разкрих достатъчно). Любопитно е, че авторът на „Новият научен дух“ подкрепя част от пътя му към радикално песимистичната мисъл. Това, което е размесило картите, е, че Шопенхауер е изработвал песимистична система дори и когато неговата психологична природа го е карала да се приспособи към живота. При Башлар е съвсем обратното – философията му има неоспоримо оптимистичен устрем, волята за живот се превръща във воля за въображение, докато личната му история и персоналният му темперамент го тласкат към меланхолия, която все по-малко ще прикрива. Намираме се пред един вид хиазъм. Съществува силна аналогия между двамата философи и по темата за естетическото съзерцание. Статутът, който Шопенхауер дава на музиката, го известна степен е този, който Башлар отдава на поезията: и едната, и другата имат катарзисна и дори бих казал терапевтична функция. Вихме се изкушили да кажем, че за него, също както за Шопенхауер, музиката разкрива същността на Света, както и неугасимата драма, която се разиграва в него.

Пълния текст четете в сп. „Философия“, кн. 3

Прототип на компютърна система генерира тестови материали

Откъс от „Генератор на тестове“

Ангел Ангелов
Веселин Дзивев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

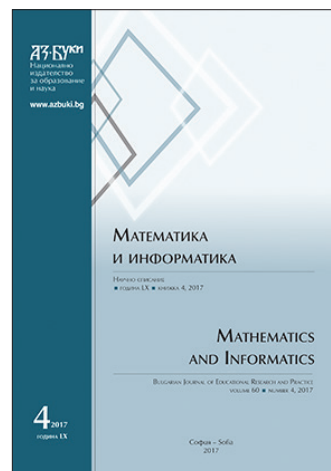
Въведение

Теоретичните основи, методологията, технологичната организация, реализацията, резултатите и изводите, свързани със създаването и използването на тестови материали, са описани в редица научни трудове – например (Andreev, 1996) и (Bankov, 2012), и публикации, доклади на конференции (Bankov, 2010), както и в електронни материали на училищно и национално равнище. Традиционно използваните средства за контрол, управление, изпитване и оценяване са допълнени с възможностите, които предлагат съвременните системи за електронно обучение от типа на Moodle и CIELA.

В пряката урочна работа учителите съставят свои или използват готови тестови материали, които се предлагат на книжния пазар или в уеб базиран формат – например (Galabova et al., 2010), (Lozanov et al., 2011), (Savova et al., 2010). Същността, формата, структурата на тестовете, както и процедурата за използването им в условията на традиционната класно-урочна система, създават обективни предпоставки за подсъзване и преписване. В немалко случаи учениците съсредоточават усилията и подготовката си, за да създадат организация и средства за подсъзване и преписване, което:

- затруднява провеждането и ръководенето на изпитната процедура;
- поставя под съмнение обективността на оценяването и направените изводи.

Заглавието е на редакцията

www.mathinfo.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н. Сава Гроздев
E-mail: sava.grozdev@gmail.com

Редактор

Живка Бакалова
0899 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: mathinfo@azbuki.bg

Съдържание
на сп. „Математика
и информатика“,
кн. 4/2017:

НАУЧНО-
МЕТОДИЧЕСКИ СТАТИИ

За дневния ред в образованието / Сава Гроздев

Генератор на тестове / Ангел Ангелов, Веселин Дзивев

ОБРАЗОВАТЕЛНИ
ТЕХНОЛОГИИ

Логаритмични и тригонометрични функции в трансцендентни уравнения (II част) / Диана Стефанова

Избрано

Приложение на връзката между средно аритметично и средно геометрично за рационално доказване на някои неравенства / *Радан Мирянов, Йордан Петков*

Определяне броя на корените на един клас параметрични алгебрични уравнения от трета степен / *Росен Николаев, Танка Милкова*

Interesting Proofs of Some Algebraic Inequalities / *Šefket Arslanagić, Faruk Zejnilahi*

Problems on the Brocard Circle / *Sava Grozdev, Hiroshi Okumura, Deko Dekov*

Няколко конструкции, породени от принципа за дуалност / *Сава Гроздев, Веселин Ненков*

Приложение на линейната алгебра в икономиката / *Велика Кунева, Захаринка Ангелова*

Скоростта на светлината / *Сава Гроздев, Веселин Ненков*

КОНКУРСНИ ЗАДАЧИ

Конкурсни задачи на броя Решения на задачите от брой 5, 2016

В статията се представят: същността, структурата, функционалните възможности и перспективите за приложение и развитие на софтуерна система, наречена „Генератор на тестове“ (ГТ). С помощта на ГТ учителите ще могат да създават автоматизирано и да използват в пряката си ежедневна урочна работа тестови материали. За конкретното изпитване създадените с ГТ тестове са различни (от гледна точка на учениците), но имат една и съща доцимологична функция и стойност.

За да може да изпълнява своите функции, ГТ се състои от следните компоненти: „База от данни“, „Генератор на тестови материали“ и „Генератор на нови задачи“.

База от данни

В базата от данни се съхраняват задачите. Всяка тестова задача влиза в базата под формата на запис със следната структура:

Фигура 1

1. „Паспорт на задачата“. Съхраняват се данни за:

1.1. автора, мястото и ролята в учебната програма – клас, ниво на трудност и т.н.; за задачите по информатика и ИТ допълнително може да се пазят данни за операционната система, езика за програмиране или приложната програма, за която се отнася;

1.2. знанията и/или уменията, които се проверяват чрез задачата.

2. „Варианти на задачата“. Състои се от пет полета, в които се съхраняват съответно пет варианта на задачата. Вариантите са със следната еднаква структура:

2.1. **условие на задачата** – във всеки един вариант условията на задачата са написани с еквив-

валентна (в повечето случаи дори една и съща) като формулировка текстова част. Формално се различават по своите компоненти: константи, формули, чертежи, част от графични екрани и др. Тези компоненти се дефинират, конструират и избират от методистите, но така че и петте варианта на задачата да са с еквивалентна доцимولوجическа същност, функционалност, цел и ниво на трудност. Например:

Условие на задача по математика (V клас, с отворен отговор):

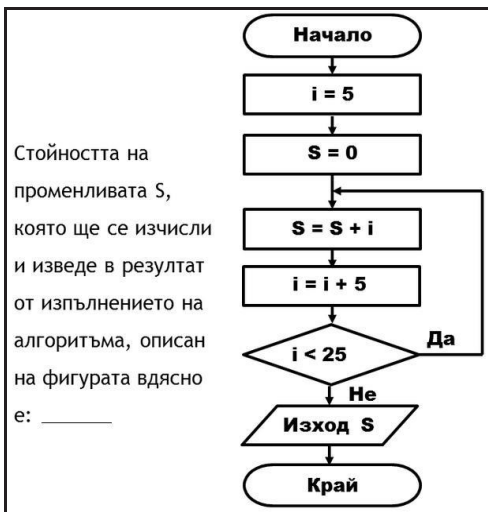
Вариант 1 Вариант 2 и т.н.го Вариант 5

Корените на уравнението $4x^2 - 1 = 0$ са:
 $x_1 = \underline{\hspace{2cm}}$ $x_2 = \underline{\hspace{2cm}}$

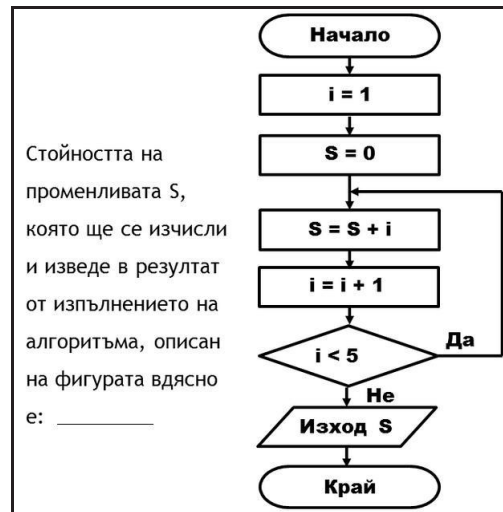
Корените на уравнението $36x^2 - 25 = 0$ са:
 $x_1 = \underline{\hspace{2cm}}$ $x_2 = \underline{\hspace{2cm}}$

Условие на задача по информатика (IX клас, с отворен отговор)

Вариант 1 Вариант 2 и т.н.....го Вариант 5

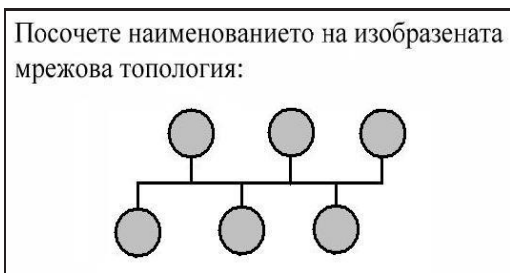
Фигура 2

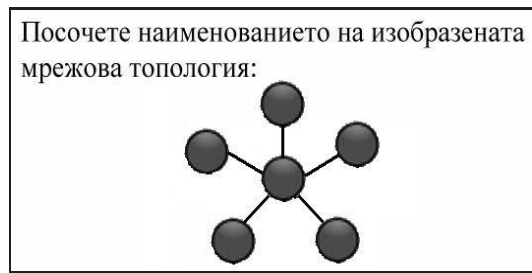
Фигура 3

Условие на задача по информационни технологии (VIII клас, с избираем отговор):

Вариант 1 Вариант 2 и т.н. го Вариант 5

Фигура 4

Фигура 5

2.2. верен отговор на задачата;

2.3. дистрактори:

- четири неверни отговора за задачите с избираем отговор;
- или
- четири празни полета за задачите с избираем отговор.

Генератор на тестови материали (ГТМ)

ГТМ е технологично средство (приложна програма), с помощта на която учителят избира последователно (в съответствие с целите на измерването, броя и

Избрано

възможностите на изпитваните ученици) задачите, които да влязат в теста по следния алгоритъм.

Начало

a: въвежда: класа, учебния предмет и броя (N) на учениците, които ще бъдат тествани;

b: избира тема от учебната програма;

c: ГТМ **обхожда**, а учителят **разглежда** последователно наличните по темата в базата задачи. В интерфейсия прозорец на ГТМ излиза само първият вариант на текущата задача и част от данните в „паспортната“ ѝ част (ниво на трудност, знания и умения, които проверява);

d: учителят **Избира** или **НЕ избира** текущата задача. Ако **иска да добави** друга задача от същата тема, изпълнява **c**, иначе – **b**. Когато приключи с избора на задача, се преминава към **e**;

e: ГТМ **автоматично** генерира и разпечатва (на хартия) N на брой различни тестови материали (т.е. N групи), които, от гледна точка на учениците, съществено се различават, но от гоцимологична гледна точка са идентични. Това се постига по следния начин: първата задача във всички N на брой тестови материали е първата избрана от учителя. ГТМ избира (на случаен принцип) и отпечатва в конкретния тест само един от 5-те варианта на задачата. След това, ако задачата е с избираем отговор, то верният отговор и дистракторите се разместват (на случаен принцип), номерират се и се отпечатват и т.н. до последната избрана от учителя задача;

f: за всеки един от N-те на брой различни тестови материали ГТМ изготвя и разпечатва (за учителя) фиш със съответно верните отговори.

Край

Забележка

Генерираните по този начин N-брой тестови материали визуално се различават съществено. Дори ако за двама ученици *i*-тите задачи в теста съвпадат, то вероятността учениците да стоят един до друг в класната стая, е минимална.

Генератор на нови задачи (ГНЗ)

ГНЗ е технологично средство (приложна програма) за създаване на тестови задачи в електронен формат с регламентираната в т. 1 структура. Предлага се специалистите методици да изготвят условието на конкретната задача:

– в 5 варианта, съгласно изискванията, описани в т.2.;

– чрез интегрирано използване на стандартни, популярни приложни програми (текстов, графичен редактор, редактор за математически формули, електронна таблица и др.).

С помощта на ГНЗ паспортните данни и 5-те варианта на задачата се прехвърлят и съхраняват в БД. Така усилията на методистите се съсредоточават върху формулировката и гоцимологическата стойност на задачите, без да се инвестира време за усвояване на инструментариума на конкретна система с регламентиран достъп и фиксирана функционалност.

Пълния текст четете в сп. „Математика и информатика“, кн. 4